

Иманкулова Ляйля Болаткуловнаның
6D012000 – «Кәсіптік оқыту» мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынған диссертациясына
АҢДАТПА

Зерттеу тақырыбы: Болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері

Зерттеудің мақсаты: Болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастыру үдерісін теориялық тұрғыда негіздеу және әдістемелік жүйенің тиімділігін тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында дәлелдеу.

Зерттеудің міндеттері:

1. Болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың әдіснамалық-теориялық негіздерін айқындау.

2. Болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың құрылымдық моделін жасау.

3. Болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың педагогикалық шарттарын ұсыну.

4. ЖОО оқу-тәрбие үдерісінде болашақ педагогтардың зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастырудың әдістемелік жүйесін жасау және оның тиімділігін тәжірибелік-эксперименттік жолмен тексеру.

Зерттеу әдістері:

- теориялық әдістер (зерттеу мәселесі бойынша философиялық, әлеуметтік, психологиялық, педагогикалық, оқу-әдістемелік әдебиеттер, диссертациялар, мерзімдік ғылыми басылымдар, зерттеу мәселесі бойынша нормативті-құқықтық құжаттарды оқу және зерделеу; талдау, сараптау, салыстыру, үлгілендіру);

- эмпирикалық әдістер (мақсатты бағдарланған бақылау, сауалнама, сұрақ-жауап, тестілеу, таңдаулы сынамады диагностикалық зерттеулер, эксперименттің анықтаушы, қалыптастырушы, бақылаушы түрлері, психологиялық-педагогикалық диагностикалық әдістер, мәліметтерді математикалық-статистикалық өңдеу, мониторинг жасау).

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

1. Кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясы – кәсіби білім берудегі өзекті проблемаларды шешудегі құзыреттілігімен, оқу-тәрбие жұмысын жүргізудің тиімді әдістемелерін таңдаумен, оның мазмұнын, қағидалары мен ұйымдастыру формаларын жаңарту негізінде ғылыми-зерттеу үдерістерін басқаруда саналы шешімдерді қабылдаумен сипатталады.

Болашақ педагогтардың зерттеушілік функциясын қалыптастыру үдерісі ұғымын түсіну бізге келесі қорытынды жасауға мүмкіндік берді: болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеу функциясы тұлғаға бағытталған, акмеологиялық, аксиологиялық, квалиметриялық, мәдениеттану, синергетикалық, жүйелілік, іс-әрекеттік, тұтастылық және құзыреттілік ұстанымдар кешенінде жүзеге асырылады. Болашақ педагогтардың зерттеушілік функциясы мен оқыту үдерісінде алынатын тұлғалық сапалар,

білім, іскерліктер мен дағдылардың жиынтығымен және оларды болашақ кәсіби іс-әрекетінде қолдану дайындығымен, кәсіби өзін-өзі дамытудың қарқынды технологияларын пайдаланумен анықталады.

2. Болашақ кәсіптік оқыту педагогының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың моделі, болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың мақсаты мен міндетіне, әдіснамалық ұстанымдарына, мазмұны мен көрсеткіштеріне сай *мотивациялық, когнитивтік-мазмұндық, іс-әрекеттік, өлшемдік-рефлексивтік* компоненттерінің өзара тығыз байланыстылығын қарастырады.

3. Болашақ кәсіптік оқыту педагогының зерттеушілік функциясын қалыптастыру мынадай педагогикалық шарттарды жүзеге асырумен қамтамасыз етіледі: болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функцияны игеруге ынтасын арттыру; болашақ кәсіптік оқыту педагогының зерттеушілік іскерлігін анықтау (диагностикалық, жобалау, ұйымдастыру, іс-әрекеттік, талдау, әлеуметтендіру); болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастыруды қамтамасыз ететін «Кәсіптік білім берудегі ғылыми зерттеулер» элективті курсы мазмұнын құру және ендіру; оқыту әдістері, формалары және құралдарын студенттердің зерттеушілік функциясын қалыптастыруға икемдеу; болашақ кәсіптік оқыту педагогтарын ғылыми-зерттеу, ғылыми-өндірістік, инновациялық іс-әрекетті орындауға баулу және сапасын бағалау.

4. ЖОО оқу үдерісінде болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың әдістемелік жүйесін тәжірибеге енгізуімен іске асырылады.

Зерттеудің негізгі нәтижелері:

- болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың теориялық-әдістемелік негіздері айқындалды;
- болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың құрылымдық моделі әзірленді;
- болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың педагогикалық шарттары айқындалды.
- ЖОО оқу-тәрбие үдерісінде болашақ педагогтардың зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің тиімділігі тәжірибелік-эксперимент нәтижесінде дәлелденді.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығы: зерттеу мазмұнының ғылыми аппаратқа сәйкестігімен; алынған ақпараттың шынайылығымен, нәтижелердің бастапқы және соңғы көрсеткіштерінің тиімділігімен, оларды оқу үдерісіне кешенді енгізумен қамтамасыз етіледі.

Бірінші ғылыми нәтиженің негізділігі: ғылыми еңбектерді талдау, зерттеуші берген өзіндік анықтамасын толықтыру арқылы «Кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясы», «Болашақ педагогтардың зерттеушілік функциясын қалыптастыру» ұғымдарын нақтылаумен; әдіснамалық ұстанымдарды (тұлғалық-бағдарлық, акмеологиялық, аксиологиялық, квалиметриялық, мәдениеттану, синергетикалық, жүйелік, іс-әрекеттік, тұтастылық, құзыреттілік) негіздеумен айқындалады;

Екінші ғылыми нәтиженің негізділігі: компоненттерден, көрсеткіштерден, мазмұны мен әдістерінен, құралдарынан және қажетті деңгейлерінен тұратын болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың құрылымдық моделін жасаумен анықталады;

Үшінші ғылыми нәтиженің негізділігі: болашақ кәсіптік оқыту педагогының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың ұсынылған әдістемелік жүйесі, педагогикалық шарттарды нақтылауымен анықталады;

Төртінші ғылыми нәтиженің негізділігі: «Кәсіптік білім берудегі ғылыми зерттеулер» элективті курс бағдарламасы мен пәннің әдістемелік кешенін дайындауымен, «Кәсіби білім беру жүйесіндегі ғылыми зерттеу негіздері» электронды оқу құралын іс-тәжірибеге ендірілуімен расталады.

Ғылымды дамыту бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына арналған жыл сайынғы Жолдауында «Қазақстан - 2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» құжатында: «Біздің мемлекетіміздің жастары оқуға, жаңа заманға сай ғылым - білімді игеруге, жаңа машықтар алуға, ғылым мен технологияны күнделікті өмірде шебер пайдалануға міндетті» деп көрсетілген. Сонымен қатар, Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» Қазақстан халқына жолдауында «Ғылым саласындағы ахуал ерекше назар аударуды талап етеді». Біз ғылымсыз еліміздің дамуын қамтамасыз ете алмаймыз» - дей келе, үкімет аталған мәселені ғылыми зерттеулердің деңгейін көтеру және оларды тәжірибеде қолдану тұрғысынан қарастырғаны жөн екендігін атап өтті.

Сондықтан да, заманауи өндіріс пен қоғам дамуының инновациялық заңдылықтары мен тенденциясының әсері, кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастырудың қажеттілігі бүгінде өзекті мәселе болып отыр. Атап айтсақ болашақ кәсіптік оқыту педагогтарының зерттеушілік функциясын қалыптастыру үдерісін теориялық тұрғыда негіздеу және әдістемелік жүйесін айқындау қажеттілігі туындап отыр.

Докторанттың әр басылымды дайындауға қосқан үлесінің сипаттамасы:

Scopus деректер қорына енетін жарияланымда 2 –мақала:

1) «Case technology in the process of management of student's scientific-research activity». Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment, Volume 8, No. 3 (2020): Canada P.298-306. DOI: <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.03.5> (Co-authored by G.Karatayev, F.Babakhanov, G.Makhmudov, S.Zholdasbekova 60 %).

2) Formation of Future Teachers Professional Competence on the Bases of Modern Technologies REVIEW OF INTERNATIONAL GEOGRAPHICAL EDUCATION ISSN: 2146-0353 • © RIGEO • 11(5), SPRING, 2021 <https://rigeo.org/view/?id=17> (Co-authored by Rakhmetova Nurziya, Tastanbek Dariya, Zholdasbekova Saule, Kalymova Assel, Matay Bulbul 60 %).

ҚР Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған жарияланымдарда 4 мақала жарияланды:

1) Болашақ кәсіптік оқыту педагогының ғылыми-зерттеушілік іс-әрекетін қалыптастыру мүмкіндіктері //Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. -Астана, - 2018. - №2 (123)/2018. ISSN 2616-68. - Б.78-83. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А. 70 %).

2) Болашақ мамандардың ғылыми зерттеушілік функциясы арқылы жобалаушылық даярлығын жетілдіру // Абай атындағы ҚҰПУ, Хабаршы. - Алматы, - 2019. - №4(64). - Б.236-241. ISSN 1728-5496. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А., Тастанбек Д.М.70 %).

3) Научно-исследовательские способности учащихся, как категориальное понятие и фактор личностного развития. // КазНПУ имени Абая. Вестник. Серия «Педагогические науки». -Алматы, - 2018. - №2(58). - С.236-241. ISSN 1728-5496. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А., Сейдина М.З., Мокроусова А.Е, 60 %).

4) Дидактические условия формирования научно-исследовательских способностей учащихся на уроках художественного труда. // Международный научно-популярный журнал «Қазақстанның ғылымы мен өмірі – Наука и жизнь Казахстана» -Астана, - 2019. - № 1 (73). - С.170-174. ISSN 2073-333X. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А., Кабылбекова З.Б, 80 %).

Отандық халықаралық конференция басылымдарында 15 мақала жарияланды:

1) Педагогические основы формирования исследовательской функции будущих педагогов профессионального обучения в вузе // Актуальные проблемы технологического образования: школа, колледж, ВУЗ. Материалы V Международной заочной научно-практической конференции, -Мозырь, - 2017, - С.43-44. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А, 80 %).

2) Формирование научно-исследовательских способностей будущих педагогов // Материалы международной научно-практической интернет-конференции «Тенденции и перспективы развития науки и образования в условиях глобализации» сборник научных трудов. –Переяслав, -2020. -С. 156-159. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С., Балтабекова А., Мадиева Д.70 %).

3) Практикалық сабақтарда дәстүрлі қолөнер негізінде болашақ мамандардың зерттеушілік іс-әрекетін қалыптастыру // Yüzyılda Türk Sanatı: Meseleler ve Çözüm Önerileri Milletlerarası Sempozyum, Sergi, Konser, Çalıştay etkinliğine.-Kostamonu,-2018.-P.245-252. (Авторлық бірлестікте S.Zholdasbekova, O.Zaimogly, 80 %).

4) Формирование научно-исследовательской компетентности будущих педагогов профессионального обучения // Инновационные подходы в развитии науки и образования. –Bratislava, -2017, -С.126-135. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А, 80 %).

5) Болашақ мамандардың ғылыми-зерттеушілік құзыреттіліктерін өзіндік жұмыс арқылы қалыптастыру мүмкіндіктері // «Заманауи өнер мен білім беру, ұлттық және ғаламдық педагогикалық білім беру контекстінде: мәселелері, тенденциялары мен келешегі» атты Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің 90- жылдығына арналған Халықаралық ғылыми практикалық конференция. –Алматы, - 2018. –С.255-258. (Авторлық бірлестікте

Рахметова Н.Б., Тастанбек Д.М, 80 %).

6) Кәсіби білім беру жүйесінде болашақ мамандардың ғылыми-зерттеушілік дағдыларын қалыптастыру жолдары // Әуезов оқулары – 16: «Төртінші өнеркәсіптік революция: Қазақстанның ғылым,білім және мәдениет саласындағы жаңғырудың мүмкіндіктері» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы ОҚМУ. -Шымкент, -2018. –Б.30-33. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А, 80 %).

7) Bilimsel araştırma faaliyeti için geleceğe yönelik öğretmen eğitimi // V халықаралық түркі әлемі зерттеулері симпозиумы ҚазМемҚызПУ. –Алматы, -2018. -Б.605-610. (Авторлық бірлестікте Omer Zaimogly, 80 %).

8) Үздіксіз кәсіби педагогикалық білім беруде студенттердің зерттеушілік функциясын арттыру мүмкіндіктері // «Үздіксіз педагогикалық білім беру мәселелері: дәстүр және инновациялар» Еуразиялық педагогикалық университеттер қауымдастығының халықаралық форумының материалдары. Абай атындағы ҚҰПУ, Т.2. -Алматы,-2018. -Б.80-83. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А, 80 %).

9) Scientific and methodological support of experimental work on the formation of the research functions of future teachers // V International scientific practical conference «Industrial technologies and engineering» dedicated to the 75th anniversary of M.Auezov south Kazakhstan state university and 90th anniversary of academician Sultan Tashirbayevich Suleimenov holding within 4.0 industrial revolution: - ICITE - 2018. – Shymkent, 2018. - P.200-206. (Co-authored by: S.Zholdasbekova, O.Zaimogly, D.Madiyeva).

10) Болашақ кәсіптік оқыту мамандарының ғылыми зерттеушілік қабілеттерін қалыптастыруда білім беру технологияларын қолдану // «Білім беру жүйесін модернизациялау: тенденциялар, проблемалар және перспективалар» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Абылай хан атындағы ҚХҚӘТУ. - Алматы, -2019. -Б.326-330. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А., Омер Займоғлы, 70 %).

11) Болашақ кәсіптік оқыту педагогтарын ғылыми-зерттеу қызметіне даярлаудың мәні мен құрылымы және қазіргі білім берудегі рөлі // «Қазақстанның үшінші жаңғыру контексіндегі андрагогикалық білім берудің әдіснамасы: үрдістер, мәселелер, шешу жолдары» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. - Нұр-Сұлтан, -2020. -Б.275-279. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А, 80 %).

12) Методы формирования научно-исследовательских функций будущих специалистов на основе информационно-компьютерных технологий // «Образование, наука и технологии: проблемы и перспективы» сборник материалов VI международной научно-практической конференции аспирантов, магистрантов и студентов, посвященной 75-летию победы в Великой Отечественной войне. -Стерлитамак, РФ, г. Актобе, РК, Стерлитамак – Актобе, -2020. -С. 58-60. (Авторлық бірлестікте Жолдасбекова С.А, 80 %).